

Po vsem tem se izkaže, da je Foucault želel pokazati osnovne ideje, ki jih ljudje jemljejo kot za dano resnico o človeški naravi in spremembah v družbi skozi zgodovino, se je v arheološki preobleki ukvarjal, ne toliko s prenovo lingvistične analize, pač pa je prej iskal njej komplementarne metode. Navkljub zavrnitvi fenomenološkega pristopa - saj bi ga le-ta pripeljal k skrbi o transcendentalni zavesti, je zanj pomembnejša diskurzivna praksa in ne konstrukcija ter poznavanje subjekta. Odgovore na ta vprašanja naj bi danes iskala psihoanaliza. Leto dni po izidu Arheologije vednosti je avtor v svoji naslednji knjigi obrnil hrbet ideji, ki jo je poprej razvijal vse od svojega doktorata dalje.

Matjaž URŠIČ

Gerald E. Frug

City making: building communities without building walls

Princeton University Press, Princeton 2001, str. 272, \$17.95 (ISBN: 0-691-00742-X)

Napetost med mestnim središčem in njegovim obrobjem je ena izmed najaktualnejših tem v sodobni urbani sociologiji. Hitra rast velikih zabavno-nakupovalnih središč in razpršena graditev stanovanjskih sosesk na obrobjih mest sta spremenili vlogo mestnega središča, ki je izgubilo na pestrosti trgovske ponudbe, kakovosti bivanja ter splošni privlačnosti za večje število obiskovalcev. Premik težišča urbanega razvoja iz mestnega središča na obrobje mesta je povezano tudi z vzponom avtomobilskega prevoza, ki je zmanjšalo razdalje med posameznimi urbanih lokacijami ter spremenilo vsakdanje življenjske navade v mestu. Prilagoditev prebivalcev in obiskovalcev mest na avtomobilski prevoz je najbolj izstopala v Združenih držav Amerike, kjer je suburbanizacija presegla vse možne okvire in se realizirala v velikih urbanih konglomeracijah kakršna je na primer Los Angeles.

Gerald E. Frug se problema suburbanizacije v ameriških mestih dotakne s pravnih vidikov, ki jih dokaj spretno meša s sociolo-

gijo. Njegov glavni namen je prikazati načine, prek katerih ameriški pravni sistem spodbuja določen "negativen" mestni razvoj, ter predlagati nekatere dopolnitve in spremembe k obstoječemu pravnemu sistemu, ki bodo omogočile ustreznejši in bolj celostno naravnani mestni razvoj. Zlasti v uvodu avtor knjige večkrat poudari, da trenutni pravni sistem favorizira razvoj pri-mestnih - suburbanih področij na stroške mestnih središč.

Osnova ameriškega pravnega sistema temelji na varovanju lokalne avtonomije, ki je močno povezana s privatno lastnino. Suburbana področja ameriških mest imajo višjo stopnjo lokalne avtonomije, kar privatnemu kapitalu omogoča boljše pogoje za uveljavljanje svojih razvojnih zmožnosti. Mestna središča imajo v nasprotju s suburbanimi področji manjšo stopnjo lokalne avtonomije zaradi predpisov, ki jih vsiljuje država, z namenom uveljavljanja svojega vpliva. Podjetniki zato svoj kapital raje vlagajo v suburbana območja zunaj mestnega središča, kjer imajo več pravic nad svojim ozemljem. Te pravice jim zagotavlja ameriški pravni sistem z zakoni, ki spodbujajo lokalno avtonomijo, omogočajo izključujoč coning (področja z eno namembnostjo), varujejo pred aneksijo (priključitvijo območja v nek drug pravni sistem) in določajo višje davke na lastnino v središčih mest.

Problem širjenja suburbanizacije ni le ameriški problem, temveč se z njim soočajo vsa večja mesta na svetu. Tega dejstva se zaveda tudi avtor knjige in prek celotnega dela obdrži zelo splošen in razumljiv nivo diskusije, v katero vpleta množico različnih avtorjev s področja prava (John Dewey, John Dillion) sociologije (Michel Foucault, Georg Simmel, Max Weber, Louis Wirth itd), filozofije (Jean-François Lyotard, Jean Baudrillard), ekonomije (John Stuart Mill), politologije (Otto Gierke) itd. S povezovanjem različnih področij knjiga pridobi na širini in je lažje razumljiva tudi za bralca, ki ne prihaja z območja Združenih držav Amerike. Ključni koncept, na katerem temelji celotna teorija novega načina oblikovanja mest, je decentralizacija.

S povezovanjem prava in urbane sociologije Frug najde zanimiv način za analizo in

razgradnjo centralizacije, ki jo izvaja država s pomočjo svojega pravnega sistema. Avtor vplive centralizacije opaža predvsem v središčih mest, ki so najboljčutljivejši točke urbanega sistema, in meni, da država s hierarhičnim razporejanjem moči - pravic med posamezne dele mesta, le krepi tekmovalnost znotraj mesta in pri tem zavira razvoj boljšega bivalnega okolja za vse prebivalce. Pristojnosti sodnih oblasti v centralnem delu mesta so drugačne od pristojnosti, ki jih ima sodna oblast v zunanjem delu mesta, kjer je vpliv centralizacije manjši. Z delitvijo pristojnosti sodnih oblasti v različnih delih mesta se obnavljajo privilegiji in razlike med posameznimi deli mesta in njihovimi prebivalci.

Neenakopraven položaj posameznih delov mesta se izraža v neenakomernem razvoju in širitvi zunanjega dela mesta v primerjavi z osrednjimi deli mesta. Frug ob teh procesih poudarja, da je potrebno nekoliko spremeniti obstoječi pravni sistem in izvesti decentralizacijo, ki bo omogočala enakopraven oz. uravnotežen razvoj mesta. Osrednje in zunanje dela mesta je potrebno povezati v enoten pravni sistem, znotraj katerega so možna nekatera odstopanja, ki pa morajo biti v korist celotnega mesta. Povezava v enoten pravni sistem je možna le z decentralizacijo obstoječega pravnega sistema, ki pa je centraliziran na prav poseben način. Trenutni pravni sistem skuša oblast - moč v mestu zgraditi na podobi avtonomnega posameznika in nacionalne države. Zaščita interesov avtonomnega posameznika in države naj bi pomenila uravnoteženost med obema skrajnostima - državo, ki predstavlja zgornjo vejo oblasti, in posameznimi državljani, ki predstavljajo spodnjo vejo oblasti, oz. voljo posameznika, da uveljavlja svoje želje in pravice. S prelaganjem dela moči na avtonomnega posameznika naj bi prišlo do decentralizacije moči nacionalne države, saj naj bi avtonomni posameznik uveljavljal zahteve navadnih ljudi v mestu. Zgodilo se je ravno obratno, prišlo je do recentralizacije moči pri nekaterih posameznikih, ki so uveljavljali le lastne želje in potrebe, ter niso delovali v dobro skupnosti. S podelitvijo moči posamezniku ni prišlo do decentralizacije in spremembe

narave oblasti, temveč se je oblast le premaknila na drugo lokacijo, k vase orientiranemu - centraliziranemu avtonomnemu posamezniku v mestu.

Knjiga, ki je razdeljena na štiri večja poglavja, skuša na različne načine prikazati možne rešitve problema centralizacije ameriškega pravnega sistema v mestu. V prvem poglavju, z naslovom Mesto kot pravni koncept, je predstavljena zgodovina nekaterih pravnih sistemov, v katerih je mesto obravnavano kot celota - "kolektivno telo". Do začetka devetnajstega stoletja so bila nekatera mesta v Angliji in Severni Ameriki pravno izenačena s privatnim podjetjem. Kot vsa druga podjetja, je tudi mesto za potrebe svojega "poslovanja" lahko uveljavljalo enake pravice za zaščito pred nacionalnim in državnim nadzorom. V podpoglavju Pravna zgodovina mest je proces preobrazbe mesta iz sorazmerno avtonomne celote v mesto pod okviri nacionalne države še posebej natančno opisano. Ob koncu v pogleda v pravno zgodovino mest se avtor, v podpoglavju Strategije okrepitve mesta, sprašuje o težavnosti delitve oblasti v mestu. Zaveda se, da popolna imunizacija moči države prinaša tudi negativne posledice za posamezne skupine v mestu, zato je potrebno decentralizacijo občutljivo uravnotežiti in uskladiti potrebe posameznika, države in mesta kot celote.

Drugo poglavje z naslovom Decentralizacija decentralizacije se problematiki sodobnih mest približa s poskusom dekonstrukcije - razgradnje osebnosti avtonomnega posameznika. V podpoglavjih Situiran subjekt in Postmoderni subjekt je podana avtorjeva kritična obravnava avtonomnega - centraliziranega subjekta. Frug je mnenja, da novi življenjski pogoji v ameriških mestih omogočajo razvoj drugačnega, postmodernega subjekta, ki ni vezan le na svojo lokalno skupnost, temveč na celotno metropolitansko regijo. Za postmoderni subjekt je značilna velika prostorska mobilnost in drugačen, bolj multikulturno orientiran pogled na svojo lokalno skupnost. Mestne oblasti bi se morale zavzemati za razvoj postmodernega subjekta, ki omogoča lažjo komunikacijo med različnimi lokalnimi skupnostmi znotraj celotne metropoli-

tanske regije. Pospeševanje interlokalnih povezav bi omogočilo nastanek subsidiarnih vezi med posameznimi mesti v metropolitanski regiji, ki bi svoje spore in probleme reševala na medsebojni ravni. Pri tem bi odpadla vloga države kot posrednika, ki skrbi za organizacijo medmestnih usklajevanj ter izvaja kontrolo nad sprejetimi odločitvami.

Tretje poglavje, Geografija skupnosti, je nadaljevanje drugega poglavja, saj so v njem podrobneje opisane značilnosti novih življenjskih pogojev, ki bi lahko ob ustreznih mestni politiki močno povezali prebivalce celotne metropolitanske regije. V podpoglavju Graditev skupnosti so podane še nadaljnje osnove za oblikovanje nove "metropolitanske skupnosti", ki naj bi povezala ljudi različnih ras, etnij, veroizpovedi, kultur in socialnih statusov. Po avtorjevem mnenju heterogenost spodbuja učenje, rast, pustolovščine, zabavo in je zato potrebno načrtno "premešati" prebivalce metropolitanske regije. Frug je prepričan, da bi lahko kljub začetnim negativnim odzivom nekaterih prebivalcev do drugačnih, nezaželenih stanovalcev, lahko premostili te ovire in oblikovali metropolitansko skupnost, ki temelji na spoštovanju različnosti znotraj celote. Svoj načrt mešanja prebivalcev metropolitanske regije pojasni na primeru usmerjenega razvoja nekaterih mestnih servisov (četrto poglavje), kakršna sta na primer izobraževanje in policija. Alternativni koncepti mestnih servisov naj bi omogočili izgradnjo metropolitanske skupnosti, ki bi izničila obstoječe statusne razlike med posameznimi deli mesta, ki so posledica obstoječega pravnega sistema.

Gerald E. Frug je Louis D. Brandeisov profesor prava na Harvardski univerzi in avtor različnih tekstov s področja prava. Med bolj znana dela sodi Lokalno državno pravo (2001), ki je nadgradnja knjige Oblikovanje mest - gradnja skupnosti brez gradnje zidov. V izvirniku je izšla že leta 1999 in doživela več ponatisov. Ob zaključku je potrebno poudariti, da je knjiga zastavljena nekoliko preširoko in preambiciozno, kar se kaže predvsem pri površni uporabi in analizi nekaterih ključnih konceptov. To je opaziti zlasti pri razpravi o

oblikovanju novih mestnih servisov, kjer avtor preprosto izpusti nekatere pomembne avtorje s področja urbane sociologije, ki so se ukvarjali s tovrstno problematiko. Eden izmed takih paradigmatičnih avtorjev je Manuel Castells, ki v svojih delih povezuje globalne vplive in spremembe v lokalnih skupnostih. V knjigi Urbano vprašanje (1977) pa Castells posebno pozornost nameni prav mestnim servisom kolektivne potrošnje, ki jih celo razvrsti na ekonomske, politične in ideološke sisteme.

Ob prebiranju knjige Oblikovanje mest se je potrebno zavedati, da je povezovanje tako zapletenih problematik, kot so pravo, sociologija, urbanizem in arhitektura zelo tvegano početje, zaradi česar mora biti avtor še posebej pazljiv, da ostane dovolj prepričljiv in jasen. Kljub temu, da je knjiga sestavljena iz štirih člankov, ki so bili prvotno objavljeni v različnih publikacijah s področja prava, delo ostaja dokaj pregledno, jasno in zanimivo za branje. Pri tem velja še posebej izpostaviti Frugove "utopične poglede" na načrtno oblikovanje mešanih lokalnih skupnosti. Da bodo podani načrti težko uresničljivi, se zaveda tudi avtor, ki v zaključku knjige poda zanimiv monolog in samega sebe sprašuje o možnih problemih, na katere bi lahko naleteli med oblikovanjem novih urbanih skupnosti. Ne glede na ovire Frug ostaja optimist in kaže na primer urbane strukture Portlanda, kjer je poskus preobrnitve negativnih trendov suburbanizacije uspel v največji možni meri.

Branko ILIČ

William J. Baumol

The Free-Market Innovation Machine. Analysing the Growth Miracle of Capitalism Princeton University Press, Princeton 2002, str. 318, \$ 35 (ISBN 0-691-09615-5)

V jedru knjige, vsebinsko razdeljene na tri dele, je zavračanje konvencionalnega pogleda na kapitalizem, ki da s cenovno konkurenco prispeva k povečevanju gospodarske rasti in družbene blaginje. Baumol nasprotno vidi necenovno konkurenco skozi ino-